

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
02.06.2020

Published / Yayımlanma
10.07.2020

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1955>

Öğr. Gör. Dr. Bengütay HAYIRSEVER

Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü, Kayseri / TÜRKİYE

Citation: Hayirsever, B. (2020). Bir imge olarak horoz sembolünün çağdaş seramik sanatında kullanılması. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(56), 1920-1939.

BİR İMGE OLARAK HOROZ SEMBOLÜNÜN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA KULLANILMASI

ÖZET

Tarihsel süreç içerisinde bir iletişim dili olarak kullanılan simgeler ve figürler, toplumların hayatında önemli bir yere sahiptirler. Özellikle hayvansal motifler inanç çeşitliliği ve yaşamsal değerlerin farklılıklarıyla bu süreçte farklı şekillerde ifade bulmuşlardır. Horoz imgesi, kökleri çok eski tarihlere dayanan dini, sosyal, kültürel, siyasi, arkeolojik ve mitolojik anlamlarıyla toplumlara ayna tutan semboller arasında yer almaktadır. Horoz, farklı uygarlıklarda ve kültürlerde bazen benzer anlamlarda, bazen de farklı anlamlarda, değişen bir ifade dili ile çağlar boyunca kullanılmıştır ve uygarlıkların kültürel yapısı, yaşamları, düşünceleri hakkında ipuçları sunmuştur. Horoz imgesi; kaya kabartmalarından, duvar resimlerine, deri ve halı dokumacılığında, metal, taş, seramik, heykel gibi pek çok alanda sanatçıların çalışmalarında anlatım biçimleri oluşturmada kullanılmıştır. Horoz; güç, kuvvet, güneşin doğuşu, doğanın canlanması, diriliş, şans gibi anlamları ile sanatçılara ilham kaynağı olmuştur.

Bu kadim simgeler geçmişten günümüze kültür yapımızın önemli parçaları olarak gelmiştir. Kültürel yapının değişikliğe uğramasıyla birlikte kazandıkları yeni anlamlarla sanatı ve sanatçıları etkilemeye devam eden bu semboller, günümüz kültür ve sanatına yön veren sanatçılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadırlar. İmgeleri estetik kazanım, anlam güçlendirme ve farklı anlamlar yüklemek amacıyla, kendi sanat estetikleri çerçevesinde kullanan bu sanatçılar, herhangi bir imajı oldukça farklı anlamsal kodlara tercüme edebilmekte, aynı imajdan çok çeşitli imgesel ifadeler ortaya çıkarabilmektedirler. Bu sebepten bir sanatçının kendi eserinde kullandığı sembol ile bir diğer sanatçının eserinde kullandığı aynı sembolden ürettiği anlam farklı olabilmektedir. Örneğin seramik sanatı ele alındığında ve söyleme konu olan sembol horoz olduğunda, bu sembolün her sanatçının eserindeki anlamı farklıdır.

Bu çalışmada horozun tarihsel ve kültürel kökleri örneklerle ele alınarak; günümüz seramik sanatına yansımalarından örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Horoz, Çağdaş Sana, Seramik, İmge.

USING THE ROOSTER SYMBOL AS AN IMAGE IN CONTEMPORARY CERAMIC ART

ABSTRACT

The symbols and figures used as a language of communication in the historical process have an important place in the life of societies. Animal motifs emerged in different ways in this process, with diversity of beliefs and vital differences. The image of the rooster enlightens societies with religious, social, cultural, political, archaeological and mythological meanings whose roots date back to very old history. Rooster has been used in different civilizations and cultures, sometimes in a similar sense, sometimes in different meanings for ages. It has been a source for giving information about the cultural life and thoughts of civilizations. From rooster rock reliefs to wall paintings, leather and carpet weaving, metal, stone, ceramic, sculpture etc. are used by artists in many fields. Rooster; It inspired artists with meanings such as power, strength, sunrise, the revival of nature, resurrection and luck.

These ancient symbols are important parts of our cultural structure from past to present. The symbols, which continue to affect the artists as the cultural structure changes, are also used by today's artists. Every artist can use any image in different meanings and can make a variety of imaginative expressions from the same image. For this reason, the symbol used by an artist can be used in a completely different sense in the work of another artist. For example, when ceramic art is considered, the meaning of the rooster symbol in each artist's work is different.

In this research, the historical and cultural roots of the rooster will be handled with examples and examples of their reflections on today's ceramic art will be given.

Keywords: Culture, Rooster, Contemporary Art, Ceramic, Image.

1. GİRİŞ

Kültür, toplumların hayat tarzlarının bileşkesidir. Her toplumun kendine özgü örf, adet, gelenek, inanç ve sosyal değerleri bulunmaktadır. İnsanların tüm etkinliklerini ve tarih içerisindeki varoluşlarını kapsayan kültür, toplumsal yapının vazgeçilmez bir ürünüdür.

“İnsan varlığının kendiliğinden varoluşu ve gelişim süreci olarak insanların tarihi; doğadan faklı bir gerçeği, kültür alanında oluşturmaktadır. Kültür içinde insan yalnızca etkin olmakla kalmamakta, kendisini geliştirmekte, değiştirmekte, aynı zamanda kendi etkinliğinin konusu ve sonucu olmaktadır. İnsan etkinliği ile kültür arasındaki ilişki yalnızca, bu etkinlik içinde kültürün, insanın oluşum, gelişim ve varoluşunun nedeni ve kaynağı olarak görüldüğü ölçüde anlaşılabilirlik kazanmaktadır.” (Mejuyev, 1980: 96).

Toplumsal yapının en önemli unsurlarından biri olan din ve inanışlar, hem kültürü hem de insanların yaşam biçimlerini temelden etkilemektedir. Kültür ve din arasında geçmişten günümüze devam eden güçlü bir bağ bulunmaktadır. Dinler ve inanışlar, toplumsal hayattaki kuralları ve esaslarıyla kültürün inşasında önemli bir role sahip olmuşlardır. İnsanoğlu günlük yaşamı içerisinde kendini dış etkenlere karşı koruma, günlük hayatın olumsuzlukları ve yaşadığı her türlü olayda kutsal değerlere sığınarak ve inanarak ayakta kalmıştır. İnsanoğlu yaşamının her anında törensel bir ritüeli canlandırmaktadır. Yemek yeme, sofraya düzeni, misafir ağırlama, dua etme, belirli gün ve zamanları kutlama vs. bu aktiviteler hepsi birer ritüeldir. Birçok sanat tarihçisinin çalışmalarında; dinlerin, toplumların kültürel hayatlarında ne kadar önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Birçok kültürel miras zamana yenilip kaybolduğu halde, dinsel olanların çoğu neredeyse oldukları gibi kalmışlardır. Korlaelçi (1993:47)‘ye göre; örneğin Mısır medeniyetine ait piramitler, Avrupa ülkelerindeki kiliseler, yine ülkemizde gördüğümüz cami, mescit, şadırvan, türbe vb. sanat eserleri dinin kültürel miras üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Dinin bireyler arasında sağladığı birlik duygusu olmadan, üstün bir medeniyetin işareti olan, bu tür eserlerin meydana getirilmesi mümkün gözükmemektedir (Aktaran: Tanrıverdi, 2018: 599).

Toplumların zaman içerisinde yaşamlarının sürekliliğini sağlamak ve ortak inanışlarının temsili olarak çeşitli semboller kullanması da yine mensup oldukları dine göre şekillenmektedir. Semboller toplumların kültürlerini geçmişten günümüze taşıyan yaşamımızın ve sanatın her alanında yer alan kültür öğeleridir. Semboller, sahip oldukları anlamlar sebebiyle yaşadıkları toplumların kültürlerinde büyük önem arz etmektedirler. Semboller toplumların sosyal ve kültürel yaşamlarına göre şekillenerek kendilerine yer edinirler, içerdikleri anlam zenginlikleri ile de her yönleriyle insan yaşamında yer almaktadırlar.

“İmgeleme üzerine kuramsal çalışmaların dayandığı toplumsal ve kültürel uygulamalar ve yaşanan tarih yalnızca imge anlayışımızın değil, insan anlayışımızın da temelini oluşturmaktadır. İmgeler yalnızca gösterge olmakla kalmaz, tarih sahnesinde bir oyuncu gibidir; efsanevi statüsüyle boy gösteren bir karakter; bir yaratıcının ‘imgeleminden’ doğan yaratıklar olmaktan, kendilerini ve dünyayı kendi imgeleriyle yaratan yaratıklar olma evrimini kendi kendimize anlattığımız öykülere katılan, bu öykülere koşut bir tarih gibidir.” (Türkoğlu, 2004: 30).

Toplumsal iletişimde insanların inançları yaşamlarında önemli rol oynamaktadır. Ortak imgeler ve onlara olan aidiyet duygusu insanları bir arada tutmaktadır. İnsanoğlunun tarihsel süreç içerisindeki sosyal, kültürel ve kişisel ihtiyaçları bağlamında sembol, adeta toplumsal bir ifade aracı olmuştur. İletişimden bahsederken bir topluluk ve topluluktaki bireyler arasındaki karşılıklı var olan bir süreçten söz etmek gerekmektedir. Yaşamın sürdürülebilmesi toplumsal ortamların özelliklerine bağlı olduğu için, ortak yaşamsal kalitenin bireyler ve toplumlar açısından yararlı olması gerekmektedir. Toplum içerisindeki bu iletişim kod, imge, simge, sembol, ritüel vs. kavramları içinde barındırmaktadır.

Simgeler, insanların mağara duvarlarına uyguladıkları hayvan çizimleri ve ilkel işaretlerle başlamıştır. Bu semboller insanların kendilerini ifade etme biçimleridir. Bu sebeple de ilk simgeler tarihi belgelerdir. Simgeler, insanların hayal etme algılarıyla ve yetenekleri ölçüsünde oluşan pek çok uygarlıkta benzerlik ve farklılıklar gösteren şekillerdir.

“Simge (sembol); nesnesiyle onaylanan kurallı bir bağı olan işaret. Varlıksal ya da imgesel bir ilişki olmadığı halde toplumsal keyfiyetin kurduğu bir bağ vardır, sözcükler, numaralar vb.

terazi adaletin, beyaz güvercin barışın simgesel göstergesidir. Simge; imgesel yani görüntüye dayalı olduğu zamanlarda ikonik göstergede olduğu gibi, gösterdiği nesnenin aynen kendisini gösterme iddiasını taşıyabilir ama bu iddia vermek istediği anlam içeriğinin ta kendisi olmadığı toplumsal olarak üzerinde uzlaşmış bir anlam olduğu için keyfidir.” (Türkoğlu, 2004: 29-30).

Sembol; Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü’nde “Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne ve işaret, remiz, rumuz, timsal, simge.” (TDK,1994: 655) olarak tanımlanmaktadır. Simge ile sembol sözlük anlamında aynı anlamı taşıyarak, birbirlerine eşanamlı ifade edilmiştir (Bkz: TDK, 1994: 672). Bu makalede sembol ve simge kavramlarından simge kullanılacaktır. Simgeler yaşadıkları uygarlıkların izlerini taşırlar ve ortak bir kod ile tüm insanlar tarafından anlaşılır olmaktadır.

“Kodlar göstergelerin düzenleme sistemleridir. İletişimin toplumsal boyutudur, verili bir toplum ve kültürde öğrenilen çok karmaşık bileşim kalıplarıdır. Kitle iletişim araçlarında ve gündelik yaşamımızda karşılaştığımız göstergeleri yorumlamamızı etkileyen kafamızdaki gizli yapılarıdır. Tüm kodlar anlam taşır, kodların birimleri kendilerinden başka anlamlara gönderme yapan göstergelerdir. Tüm kodlar, kullananların paylaştıkları kültürel birikimleriyle onaylarına dayanır ve uygun iletişim kanallarıyla aktarılır.” (Türkoğlu, 2004: 29).

Tüm kodlar, toplumsal iletişime bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Göstergelerin tüm insan tarafından anlaşılabilmesi için ortak bilgi, yaşanmışlık, kazanılmış deneyimler ve anılar gerekmektedir. Bu kavramlarda iletişimin toplumsal boyutuna katkıda bulunan alışkanlıklar, gelenek görenekler, günlük yaşamdaki ritüeller ile tamamlanmaktadır. Bu kavramlar farklı toplumlarda değişik anlayışlarda karşımıza çıkabilmektedir.

Gösterge; Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü’nde, “Bir gerçekliğin, olgunun yada kavramın kendi gerçeklik düzleminde değil de başka bir gerçeklik düzleminde ifade edilebilmesini sağlayan simge ya da işaret.” (Sözen ve Tanyeli, 2011: 120) olarak tanımlanır. Her kavram, başka gerçeklik düzlemlerinde bambaşka anlamlarla karşımıza çıkarak, simge ya da gösterge olarak vasıflandırılabilir. Simgelerin oluşmasında imgelem gücünden yararlanılır; imgeler, zihnimizde yaratıcılık ve kişisel yetilerimizle harmanlanarak simgeleşir. Her imge bir anlatım dilidir. İmge anlayışımızın temelini tarih oluşturmaktadır. İmge, genel bir kavramı anlattığı için de zihnimiz nesne ile bellek arasında bir iletişim kurmaktadır.

İmge TDK Sözlüğü’nde; “1-Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, 2-Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj.” (1994: 389) olarak tanımlanmaktadır. “Gölge, hayal ve görüntü terimleri ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Buradaki görüntü ile anlatılmak istenen, hayali olarak zihnimizde canlandırılan bir iç gerçekliğin görüntüsüdür...” (Işıldak, 2008: 66). Bir diğer taraftan da “Simgeler tarihsel süreçte içerdikleri farklı anlam ve kültürel zenginlik ile insan hayatında kelimelerden daha işlevsel ve etkileyici bir rol üstlenmişlerdir. İlk simge örnekleri de hayvanlar olmuştur.” (Çatalbaş, 2011: 49).

Sembollerin oluşması ve anlamlandırılmasında inançlar ön plandadır. İnsanoğlunun hayatında yaygın bir şekilde yer alan sembollerden biri de hayvan sembolleridir. Bu makalede, öncelikle; horoz sembolü üzerinde durularak, horoz motifinin anlamı, nasıl sembolleştiği, farklı kültürlerde ne anlama geldiği üzerinde durulacaktır. Daha sonrada horoz imgesinin çağdaş Türk seramik sanatındaki yansımaları örneklerle sunulacaktır.

Horoz; TDK Sözlüğü’nde, “1-Tavukgillerden, tavuğun erkeği olan kümes hayvanı.2-Ateşli silahlarda çakmak taşına veya merminin kapsülüne vurmaya yarayan metal parça. 3-Kapı zembereğinin mandalı. 4-Kabadayı erkek (URL 14) olarak tanımlanır. İlkçağlardan beri insanlar hayvanlardan hem korkmuş, hem de onlardan faydalanmıştır. Gücünden faydalanmış, avlanarak etinden faydalanmıştır. Kimi hayvanlara da hayranlık duyarak onları kutsallaştırmıştır. Her uygarlıkta horoz ile ilgili anlamsal farklılıklar bulunmaktadır. Bunun sebebi kültürel, sosyal ve dinsel inanışlardaki farklılıklardır. İmge anlayışımızın temelini tarih oluşturmaktadır. Horoz kutsal değerler ve anlamlar yüklenerek insanlık tarihi boyunca, kendi sözcük anlamının dışına çıkarak bambaşka kavramlara bürünmüştür. Yüzyıllar içerisinde, toplumlarda insanların değerleri ve değer verdikleri inanışlar sürekli değiştiği için simgelerde bu akışa ayak uydurmuş ve pek çok simge farklı toplumlarda farklı anlamlara gelmeye başlamıştır.

“Birçok kültürde horoz, Güneş’in ve gururun sembolü olarak algılanmış, onun ötüşüyle Güneş’in doğuşu arasında ilişki kurulmuştur. İran mitolojisinde mitra inancına bağlı olarak yeniden dirilişin ve ışığın habercisi olan horoz, Zerdüştilikte ateşi ve Güneş’i temsil eder. Yahudilikte günahlardan kurtulmanın aracı olarak kefaret ayinlerinde kullanılır. Hıristiyanlar onu, İsa-Mesih’in sembolü kabul ederler. Türklerde horozla ilgili inançlarda Şamanizm’in etkisi bulunmaktadır. Horoz, kötü ruhları kovan ve koruyucu olan bir hayvan olarak algılanır. Genel olarak altın tavuk (ya da horoz) hükümdar ailesini, gümüş tavuk ise hükümdar ailesinden olmayan soylu kişileri temsil etmiştir. Aynı zamanda horoz, barışı simgelemektedir. Tavuk, Türk Hayvan Takvimi’nde yıl sembollerinden birisidir. Türk kültüründe, özellikle Bektaşî ve Alevî zümrelerde, horozla ilgili inanışların yaygınlığı, bu inanışların bir geleneğin devamı olduğunu göstermesi açısından önemlidir.” (Çatalbaş, 2011: 59).

Çağlar boyu insanlar için önemli olan değerler sürekli olarak değişmekte ve farklı kültürlerde aynı sembeler başka değer ve önemde olabilmektedir. Fransızlarda horoz; Fransa halkının özünü oluşturan Galya’lıların bir simgesi ve tarihsel süreçte, inanç ve ışık anlamlarını temsil ederken, horozun her sabah ötüşü karanlığın üzerine doğan Güneş ve kötülüğün üzerine doğan iyilik anlamında sembolik bir değer olmuştur. Bu sembol, bir dönem milli takımlarının sembolü olmuş ve Fransa’nın pek çok şehrine horoz heykelleri yapılarak anıtsallaştırılmıştır (URL 2).

Gagauzların inancına göre, horoz, geyik, turna ve ördek gibi hayvanların şans ve uğur getirdiğine inanılmakta ve evlerinin dış duvarlarına yine bu hayvanların, renk renk resimlerini masalsi çizimleri ile ölümsüzleştirdikleri bilinmektedir (URL 1).

Ermeni halk inanışında horozun kutsal bir yeri vardır; yeryüzünün, horozun ötüşünden önce Tanrı’nın övgüsü için melekler korosunu topladığına inanılırken, Uzak Doğu geleneğinde uygarlık, soyluluk, askeri kişilik, cesaret, iyilik ve güveni sembeler. İslamiyet’te beyaz horoz beslemenin iyi anlama geldiği, beslenen eve şans ve koruyuculuk getirdiğine inanılmaktadır. Anadolu halk inanışında da horoz önemli bir adaklık hayvan olmuş ve insanlar hala küçük dileklerinin yerine gelmesinde horozu adak hayvan olarak kullanmaktadırlar. Alevilerin cem ayinlerinde horoz adadıkları ve yine batıl inanç olarak Anadolu’da horozun vakitsiz ölmesinin uğursuzluk getireceği gibi inançlar mevcuttur. Eski Mısır’da Güneş ve ışık anlamlarını taşıyan, Portekiz’de Güneş’in simgesi, Avrupa’da özellikle Ortaçağ’da inanç ve ümidin simgesi olmuştur. İran’da da Güneş’in doğuşunu haber verdiği için ‘Sabah müezzini’ olarak adlandırılmıştır (Bakınız, URL 3).

2. HOROZ İMGESİNİN TARİHTEKİ ÖRNEKLERİ

Dünyanın en eski ve ilk bilinen halısı olan Pazırık halısı; Altay Dağları, Pazırık kurganlarında 1948 yılında bulunmuştur. Halı; Rus arkeolog Sergev Rudenko tarafından özel bir korunmaya alınmış ve 1950 yılından bu yana Sen Petersburg Ermitaj Müzesinde sergilenmektedir. M.Ö. 3-5.yy’a tarihlendirilen bu halı ile birlikte, kurganda; deriden kesilmiş, keçe üzerine işlenmiş parçalar da bulunmuş, hepsi koruma altına alınmıştır. Proto Türk ya da Hun devrine ait Pazırık kurganlarından çıkarılan eserler arasında deriden kesilmiş veya lahitler üzerine oyulmuş ya da elbiselerde yer almış şekilde karşımıza çıkan horoz-tavuk figürleri büyük olasılıkla kötü ruhları kovan koruyucu simgelerdir (Görsel-1) (Görsel-2), (Dalkıran, 2017: 338-339).

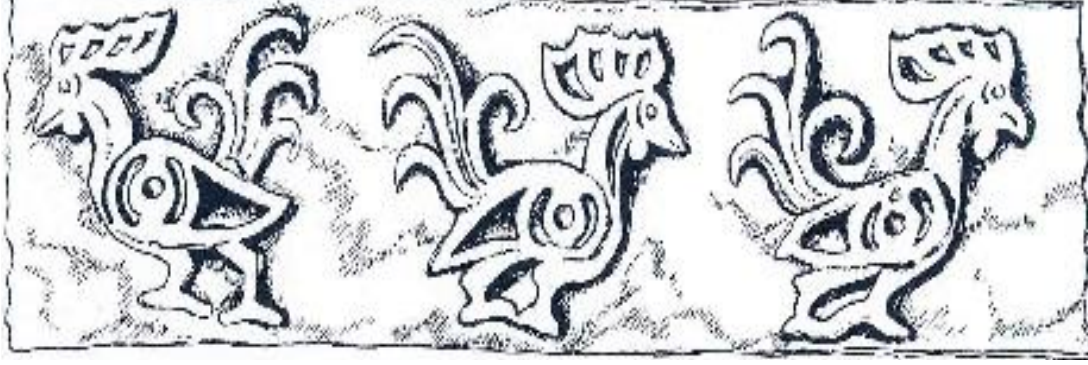
Görsel 1: Pazırık Kurganı Horoz Figürü

Görsel 2: Pazırık Kurganı Horoz Figürü

Kaynak: (Kılıçkan, 2004: 42)¹

¹ “Birinci Pazırık kurganından çıkartılan, ağaç gövdesinden oyularak yapılmış lahit üzerine deriden kesilerek applike edilen stilize horoz figürlerinden oluşan bezeme örnekleri.” (Kılıçkan, 2004: 42)

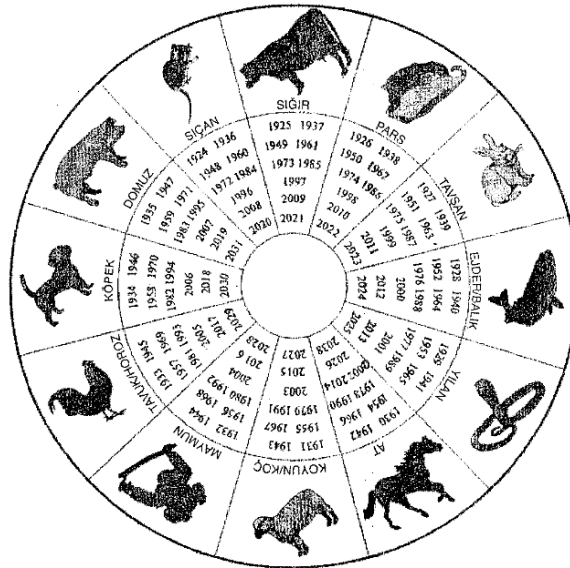
Görsel 3: II. Pazırık Kurgan, Horoz, 1948, Hermitage Müzesi² **Kaynak:** (Büyükkaragöz, 2016: 36)

Horoz; gücü ve kuvveti temsil ettiği düşünüldüğü için kötü ruhları kovan koruyucular olarak düşünülmektedir, sözlük anlamında erkeği simgelediği de göz önünde bulundurulduğunda anlam ve içerik olarak koruyucu olarak nitelendirilmesi kaçınılmazdır. Horoz, aynı zamanda tarihte, Türk - Çin Hayvan Takvimi'nde yer alan bir semboldür. Türkler tarih boyunca pek çok takvim kullanmışlar, Hayvan Takvimi en az tanınan ve pek bilinmeyen bir takvim olmuştur. Takvim, Uygur Türkleri, Göktürkler, Tuna ve İtil Bulgarları ve Hun Türklerinde kullanılmıştır. Takvim; 12 aydan oluşmakta, 1 gün, 24 saat; her ay için bir hayvan ve onun muadili olabilecek hayvanlarla adlandırılmaktadır (Bakınız: URL 13).

“Türk-Çin Hayvan Takvimi'nde her yıl bir hayvanı temsil eder. Bazen hayvanlardan biri yerine aynı gruptan ikinci bir hayvan geçebilir. Takvim hayvanları şöyle sıralanabilir: 1-) Sığan veya fare 2-) Sığır, öküz, boğa veya inek, 3-) Panter, arslan veya tilki, 4-) Tavşan, 5-) Ejder, kertenkele, zürafa veya kuş, 6-) Yılan, 7-) At, 8-) Koyun, oğlak veya koç, 9-) Maymun veya insan, 10-) Tavuk veya horoz, 11-) Köpek veya balıkçıl, 12-) Domuz veya yaban domuzu, keçi.” (Öney, 1998: 57).

Bu Orta Asya kökenli takvim hayvanlarını temsil eden figürlerin Selçuklu, İran, Moğol ve İlhanlılar devletlerinde de el sanatlarında kullanıldığı bilinmektedir.

Türkmen Medeniyeti Dergisinin (1994: 1) arka kapağında yayınlanmış olan bu dairesel şekil miladi tarihlerin hangi hayvan yılına karşılık geldiğini göstermektedir (Çatalbaş,2011: 59).

Görsel 4: Hayvan Takvimi **Kaynak:** (Çatalbaş, 2011: 59)

² II. Pazırık Kurgan. Hermitage Müzesi. 1948. 53 x 5,7 cm ölçülerinde (Kırmız tulumundan), deri üzerine profilden yapılmış “Horoz imgeleri” (Görsel 3), (Rudenko, 1970), (Akt: Büyükkaragöz, 2016: 36)

Takvimdeki figürler; Selçuklu mimarisinde, burçla ilgili figürler olarak önemli bir yere sahiptir. Türk-Çin Hayvan Takvimi ile ilgili imajlar; Selçuklu mimarisinde ilginç kompozisyonlarla karşımıza çıkmaktadır, bu takvim büyük olasılıkla M.S. 1.yy'dan beri Çinliler ve M.S. 3. yy.'dan beri Orta Asya Türkleri tarafından bilinmektedir. Göktürklerin ise 584 yılından beri Hayvan Takvimi'ni kullandıkları kati olarak saptanmıştır (Bkz. Öney, 1998: 57).

Görsel 5: Doğu Türkistan Tavuk/Horoz Yılına Simgeleyen Kil Heykel **Kaynak:** (Dalkıran, 2017: 339)

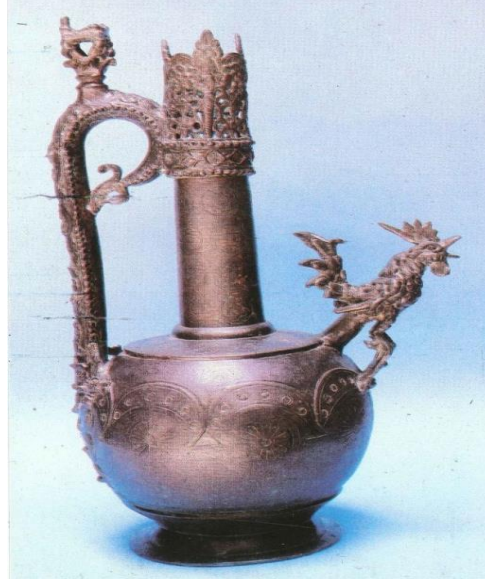
Turan (1941 : 95)'a göre ; örneğin; *Tavuk/Takağı* yılında yiyeceğin çok olacağına, ancak bu hayvanın, yiyeceğini yerken karıştırdığından, karışıklık çıkacağına inanılmıştır. Hastalık olacağına, bazı yerlerde zelzele olacağına ve tahribat yapacağına, eşyanın pahalanaacağına büyük harplerin olacağına, mahsulün az olacağına, hayvanların çoğalacağına ve kadın hastalıkları ile düşüklüklerin artacağına inanılmıştır (Aktaran: Dalkıran, 2017: 339). Ortaçağ, Türk dünyasında bu tip düşüncelerin yaygın bir hale geldiği ve On İki Hayvanlı Türk Takvimi'nde yer alan diğer hayvanlarla ilgili yorumlara da bakıldığında, takvimin bir tür fal gibi kullanıldığı da anlaşılmaktadır. Horoz/Tavuk figürünün, Osmanlı döneminde de tıpkı Selçuklu döneminde olduğu gibi geleneksel sembolik anlamlarıyla, kültür ve sanat alanında varlığını sürdürmeye devam ettiği görülmüştür.

Özellikle İslam maden işçiliğinde rastlanan ve başları ile canlandırılan takvim hayvanları, Anadolu taş örneklerinde bazı hayvanların tekrarlanması, bazılarının da noksan oluşu ile dikkat çeker (Görsel-6 ve Görsel 7).

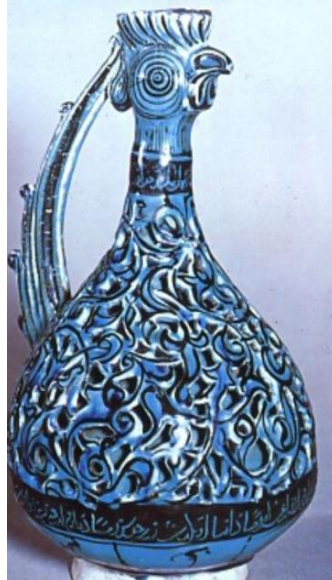
Görsel 6: St Petersburg Ermitage Müzesi, Selçuklu, Horoz Biçimli Sıvı Kabı **Kaynak:** (Büyükkaragöz,2016 :41)

(Erginsoy, 1978: 94)'a göre, Erken İslam dönemi Türk Selçuklu eserlerinden, St. Petersburg Hermitage Müzesinde bulunan 35 x 27 cm ölçülerinde horoz biçimli bronz sıvı kabı, 8-10. yüzyıl arası tarihlendirilmektedir (Aktaran Büyükkaragöz, 2016)

Görsel 7: Horoz İbrik, İran (Keşan) 13. Yüzyıl, Washington, Freer Sanat Galerisi
Kaynak: (Büyükkaragöz, 2016: 41)

Kahire İslam Eserleri Müzesinde bulunan yuvarlak gövdeli, üstü işlemeli “*horoz emzikli İbrik*”, 8. Yüzyıl, Emevi Halifesi II. Mervan’a ait olduğu düşünülmektedir (Büyükkaragöz, 2016: 40)

Görsel 8. Horoz Başlı İbrik **Kaynak:** (Poyraz, 2019: 47)

“Bu çarpıcı İslami seramik örneklerinden Ajur dekorlu çift cidarlı sıvı kaplarının önemli bir bölümünü horoz başlıklı sıvı kapları oluşturmaktadır. Horoz başlı sıvı kapları tek ve çift kabuklu olmak üzere iki grupta üretildiği bilinmektedir. Pek çok farklı teknikte üretilen horoz başlı sürahilerin bir grubunu siyah ve mavi dekorlu tek renk sırlı örneklerden oluşmaktadır.” (Poyraz, 2019: 44) Eravşar ve Karpuz’un çalışmasında; Frit içerikli, siyah ve mavi desenli, firuze tek renkli sırlı seramik testinin gövdesi çizgisel dilimlerden oluşur. Kitabesi, boyun kısmında yer almaktadır. Testinin ağzı horoz başı şeklinde tasarlanmıştır (Aktaran, Poyraz, 2019: 44), (Görsel 8).

Görsel 9. 12-13.yy İran Kashan Çift Kabuklu Horoz Başlı Sürahi **Kaynak:** (Poyraz, 2019: 47)

“XII. yüzyıl sonları ile XIII. yy başlarında İran’ın çeşitli şehirlerinde yapılan ve bazıları çift cidarlı olan ibrikler dikkat çekmektedir. Bu sıvı kapları içeride düz sıvıyı saklamak için kullanılan bir iç kabuk ve dış yüzeyde sıvıyı serin tutması için delikli Ajur dekorlu dış kabuktan oluşmaktadır. Termos gibi içine konulan sıvının sıcaklık veya soğukluğunu muhafaza etmesi için bu tarzda yapıldığı sanılmaktadır. İran’da üretilen Ajur dekorlu çift kabuklu sürahilerin dış yüzeyindeki ajur işçiliğinden dolayı kaçınılmaz olarak kırılğan olduğu, pişirim sonrası pek çoğunun kırılarak çökmesine rağmen, Kashanlı çömlekçilerin ustalıklarını ortaya koyarak, bir seri ajur dekorlu sürahi ürettikleri bilinmektedir.” (Poyraz, 2019: 45) (Görsel 9)

Horoz başlı bu su kaplarının, kötülöklere karşı insanları koruduğuna ve şans getirdiğine inanıldığı düşünölmektedir.

Görsel 10: Horoz Bezemeli Tabak, 11. Yüzyıl, Kahire Arap Müzesi, Fatimi Tabağı, (Lane, 1947)
Kaynak: (Akt: Büyökaragöz, 2016: 45)

Horoz bezemeli tabak, Kahire Arap Müzesinde bulunmaktadır. 11.yy Fatimilere ait olduğu düşünölmektedir. Seramik tabağın ortasında, ağzında dal tutan profilden bir horoz imgesi yer almaktadır (Görsel 10).

Görsel 11. İbrik, 19. yy Sonu - 20. yy Başı, d.ç : 6,8 cm h : 21 cm, Suna-İnan KIRAÇ Koleksiyonu, **Kaynak:** (URL 4)

Dışa dönük profilli ağızlı, bilezikli, ince boyunlu, dibe doğru daralan küresel gövdeli, düz dipli, şerit kulplu ve emziklidir. Kırmızı hamurlu, koyu kahverengi sırlıdır. Emzik horoz başı biçiminde yapılmış, boynunun altına rozet çiçek ve yapraklardan oluşan çelenk applike edilmiştir. Horozun başı, çelenk ve ağız kenarı sır üstüne kırmızı, beyaz ve altın yaldız boyalıdır (URL 4).

Görsel 12. Biblo, 20.yy'ın İkinci Yarısı, Pera Müzesi, Kütahya Çini , Seramik Koleksiyonu **Kaynak:** (URL 5).

Beyaz / krem renkli hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sır altına, kahverengimsi kırmızı, mavi, yeşil, sarı, siyah dekorludur. Engebeli tepe görünümündeki kaide üzerinde bir horoz ile bir tavuk figürü yer alır. Horoz son derece heybetli bir şekilde dururken, tavuk yemlenirken verilmiştir. “Sarhoş Ahmet”in eserlerinden biri olduğu düşünülmektedir (URL5).

Horoz simgesi iyi talih, bolluk ve bereketi ifade etmektedir. Aynı zamanda horoz, toplumumuzda erkek sembolüdür. Bu içerdiği anlamla da güç ve kudreti temsil etmektedir. Mağara resimlerinde ve kaya anıtlarda rastlanan horoz simgelerinde horozun büyüklüğü, kanatları, duruşu, gagası, farklı bir anlam içermektedir.

Görsel 13. Denizli Kent Meydanı, Horoz Anıt Heykel **Kaynak:** (URL 8)

Anadolu’da uzun ötüşü ile bilinen ve adı Denizli ili ile adeta bütünleştirilmiş olan horoz, kültürel bir simge olarak kentin adı ile beraber anılmaktadır. Denizli horozu insanlar tarafından sevilme ve binlerce yıllık geçmişine hürmeten horoza ayrı bir önem ve değer verilmekle beraber, şehirlerine uğur getirdiğine inanılmaktadır. Kent meydanındaki horoz anıt heykel de bunun bir göstergesidir (Görsel 13).

Görsel 14. Laodikya Kazıdan Çıkan Horoz Figürlü Kabartma **Kaynak:** (URL 9)

2005 yılında Laodikya antik kentinde yapılan kazı çalışmalarında, 1850 yıl öncesine ait bir kabartmada, karşılıklı iki horoz betimlemesi bulunmuştur. Böylelikle Denizli horozunun geçmişinin Antikçağ’a kadar dayandığı ortaya çıkmıştır. Kazı başkanı Prof. Dr. Celal Şimşek’e göre:

“Laodikya antik kenti, her yıl geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurabileceğimiz veriler bulunması bakımından çok önemli bir merkezdir. 2005 yılında tapınakta bulunan 1850 yıllık Denizli horozu kabartmalarından sonra bu yıl (2013), kuzey kutsal Agora diye adlandırılan yaklaşık 35 bin m²’lik alanı kaplayan Agora’nın doğu-batı portalindeki çalışmalarda, Hellenistik tiyatroya, yani Batı tiyatrosuna geçişi sağlayan kapı üzerinde çok farklı hayvan figürleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan özellikle karşılıklı kavga eden iki horoz kabartması çok ilginçtir. 1900 yıllık olan bu horoz kabartmalarının özelliği; kabartmayı yapan sanatçısı tarafından, kazanan horozun altında bir palmye dalı gösterilmiş olmasıdır. Antik dönemde gladyatör dövüşlerinde, sportif yarışlarda ya da başarı ile ilgili olarak bu palmye dalı; zaferi ve birinciliği ifade eden bir dal olarak yani hediye olarak verilmektedir.” (URL 6).

Görsel 15. Laodikyadaki Kazıdan Çıkan Savaşçı Horoz Figürlü Kabartma **Kaynak:** (URL 10)

Şimşek; Denizli'nin sembolü halinde olan ve ötüşü ile ün salan Denizli horozunu, 2005 yılında bulunan karşılıklı horoz kabartması olarak bulduklarında; Denizli horozunun tarihinin Antikçağ'a kadar uzandığını tarihsel olarak onayladıkları için çok mutlu olduklarını ve bu kabartmanın binlerce yıllık dostluğu ifade ettiğini (Görsel 14), daha sonra ikinci olarak buldukları karşılıklı olarak dövüşen horozların, savaşçı horozlar olduğunu ve "Gladyatör Horozlar!" olarak adlandırdıklarını belirtmektedir (Görsel 15). Bu buluntular Denizli horozunun; bölgede Antikçağ'da da sevildiğini ortaya çıkarttığını, o dönemin sanatçılarının sevdikleri ve değer verdikleri hayvanların kabartmalarını çalıştıklarını, Denizli horozunun da dönemin sevilen ve saygı duyulan hayvanlarından olduğunu bizlere açıklamaktadır (URL 7)

Görsel 16. Horoz Figürlü Kandil **Kaynak:** (URL 11)

Diğer bir kazıda ele geçirilen buluntular için ise Tripolis Antik Kenti Kazı Heyeti Başkanı Yrd. Doç. Dr. Aytekin Erdoğan; Yeni Asır Gazetesine şu şekilde demeç vermiştir.

"Denizli'nin Buldan ilçesine bağlı Yenicekent beldesinde bulunan Tripolis Antik Kenti'nde, Ege Üniversitesi tarafından yürütülen kazı çalışmalarında horoz figürlü kandil bulundu. Denizli horozunun ününün antik çağlara dayandığı iddiaları henüz netlik kazanmazken, daha önce Laodikya'da bulunan horoz figürlerine bu kez Tripolis'te de rastlanması heyecan yarattı. Tripolis Antik Kenti Kazı Heyeti Başkanı Yrd. Doç. Dr. Aytekin Erdoğan, 2 bin yıllık horoz figürlü kandilin, lahit ve kaya mezarlarında yapılan çalışma sırasında ele geçirildiğini bildirdi. Üç yıldır buldukları yazıtların çoğunda Tripolislilerin boks sporunda başarılı olduğunu anlatıldığını belirten Erdoğan, horoz figürlü kandilin de çok şeyler ifade ettiğini bildirdi. Kent halkının, boksta başarılı olanları, heykellerini dikerek ödüllendirdiğini anlatan Erdoğan, "Gladyatör ve ya horoz kabartmaları, sporcu kent imgesinin kanıtı olarak düşünülebilir. Horoz kabartmaları, aynı zamanda Denizli'nin simgesi olan horozun tarihsel köklerine de işaret ediyor." (URL 11)

Görsel 17. Kalıpta Şekillendirilmiş Horoz Biçimli Pişmiş Toprak Düdük, Sırsız, Aydın Karacasu,
Kaynak: (Hakan Verdu Martinez, 2012: 85)

Antik dönemlerden günümüze kadar pek çok uygarlıkta pişmiş topraktan yapılan oyuncak ve düdüklere rastlanmıştır. Anadolu çömlekçiliğinde de, pek çok üretim merkezinde de hem farklı şekillerde hem de hayvan biçimli düdüklere rastlanmıştır. Avanos, Menemen, Kınık, Çanakkale, Karacasu gibi çömlek üretim merkezlerinde seramik düdüklere çocuk oyuncakları olarak yapılmış ve üretilmişlerdir. Günümüzde çok az üretilen ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan seramik düdüklere, toprağın kullanımıyla farklı çağlarda ve uygarlıklarda, çeşitli renk ve ölçülerde bazen oyuncak, bazen dinsel bir obje bazen de biçimlerine göre farklı anlamlar üstlenerek, insanlar için eğlence ve iletişim aracı olarak süregelen kültürel değerlerimizdir. Aydın Karacasu yöresinde üretilen horoz ve civciv düdüklere Sarayköy'deki ile benzer olup çamur renginden ayırt edilebilmektedir (Görsel 17). Karacasu çamuru diğer yörelere göre daha kırmızıdır. Bilinen son ustası Hamdi Kiriş artık üretim yapmasa da az miktarda düdük üretimini devam ettirmektedir.” (Hakan Verdu Martinez, 2012: 85). Sanat insan topluluklarının günlük ritüelleri gibi yaşamın içinden gelerek, hem insanların yaşamlarından etkilenir hem de insanları etkiler ve toplumun bir parçasıdır.

“Eskiden kalan kutsal kalıt yada metinlerin hiçbiri o zamanlarda yaşayan insanların dünyasının, imgeler ölçüsünde doğrudan kanıtları değildir. Bu bakımdan imgeler, edebiyattan daha kesin, daha zengindir. Bu sanatı yalnızca geleneksel bir kanıt gibi görerek onun anlatımcı ya da imgelemci niteliğini yadsımak anlamına gelmez. Yapıt ne denli imgelem yüklü olursa bizde sanatçının görünenleri algılayışına o denli derinden katılırız.” (Berger, 2014: 29).

Sanat çalışmalarını seramik alanında gerçekleştiren hem ulusal hem de uluslararası platformlarda seramik sanatının temsilcisi olan sanatçılardan her birinin kendilerine özgü yaklaşım ve özgün yaratıcılıkla horozu imgesel olarak kullandığı ve yorumladıkları gözlenmiştir. Bu imgesel görüntüler sanatçının yaratıcılığı, geçmiş bilgi ve deneyimleri ile harmanlanarak, daha sonra hayata geçirdiği sanat eserlerine dönüşmektedir. “Bir imge yeniden yaratılmış ya da yeniden üretilmiş görünümdür. İmge ilk kez ortaya çıktığı yerden ve zamandan birkaç dakika ya da birkaç yüzyıl için kopmuş ve saklanmış bir görünüm ya da görünümler düzenidir. Her imgede bir görme biçimi yatar.”(Berger, 2014: 25)

3. ÇAĞDAŞ TÜRK SERAMİK SANATINDA HORUZ İMGESİNİN KULLANIMI, SANATSAL ÖRNEKLER

Jale Yılmazbaşar, çağdaş Türk seramik sanatında, horoz imgesini çalışmalarında kullanan ilk sanatçılarımızdandır. Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu Seramik bölümünden mezun olan sanatçı, 1963 yılında Beyoğlu Olgunlaşma Sanat Galerisinde açmış olduğu ‘Jalenin Horozları’ isimli sergisi ile tanınmıştır. Sanatçı, “sanat eleştirmeni Zahir Güvemli’nin Yeni Sabah gazetesindeki ‘Jale’nin horozları başarılı bir seramik sergisi’ yazısıyla tanındım. Böylece horoz da benim sembolüm oldu diye ifade etmektedir..” (Bknz URL 12) (Görsel 18-19).

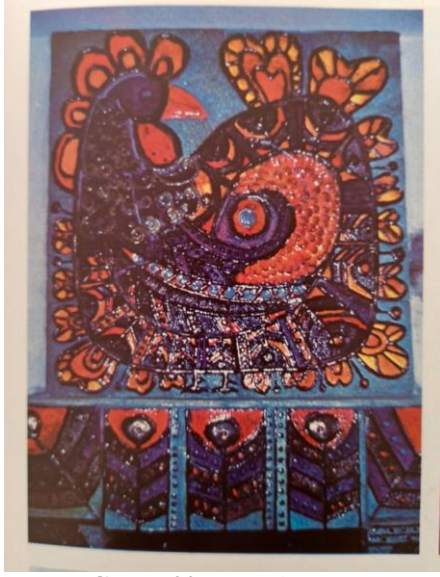
Görsel 18. Horozlu Form**Kaynak:** (Yılmabaşar,1980: 28)**Görsel 19.** Horozlar**Kaynak:** (Yılmabaşar,1980: 65)

Sanatsal yaratı, her zaman onu üreten sanatçının ilham aldığı temel unsurları yansıtmaktadır. Sanat eserleri, bu vesileyle sanatçıya ulaşmamızı, sorgulamamızı ve anlamamızı sağlayacak bir aracı olmaktadır. Yılmabaşar; “1985 yılında Fatih Sultan Mehmet Köprüsü’nün ayakları, atölyemin üzerinden geçtiği için atölyem istimlak edildi. Bu olay nedeniyle çok üzüldüm ve İstanbul’dan ayrılmak istedim. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesindeki görevime ara vererek Münih Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde Resim ve Grafik bölümlerinde derslere girdim. Atölyemin yıkımının üzüntüsü, yaratıcılığımı olumlu yönde etkiledi ve bu durum çalışmalarımaya yansıdı, resimlerimin konusu bu tarihten itibaren atölyem, köprü ve horoz oldu.” (Bknz URL 12) ifadesiyle sanat hayatına yön veren önemli bir unsuru paylaşmıştır.

Görsel 20. Horozlu Form**Kaynak:** (Yılmabaşar,1980: 192)**Görsel 21.** Horoz Dekorlu Tabak**Kaynak:** (Yılmabaşar,1980: 97)

Yılmabaşar, şu sözleri ile sanatını ifade etmektedir:

“Sanatçılar işleyip zenginleştirdikleri orijinal konularla ün yapmışlardır. Örneğin Degas deyince aklımıza çizdiği balerin resimleri gelir. Van Gogh ayçiçeklerini birçok resminde işlemiştir. Bu sanatçılar elbette yalnızca söz konusu konuları işlememişler, ancak yapıtlarından söz edilince akla ilk gelen bu konulara önem vermişlerdir. Ben de çeşitli horoz desen formlarına ağırlık verdim. Fayans süslemesi olarak, duvar panolarımda, heykel ve vazolarımda, pek çok horozu canlandırdım.” (Yılmabaşar,1980: 55).

Görsel 22. Horozlu Pano

Kaynak: (Yılmazbaşar,1980: 169)

Görsel 23. Horozlu Pano

Kaynak: (Yılmazbaşar,1980: 58)

Sanatçı'nın çalışmalarında en önemli unsur Anadolu motifleridir. Anadolu ile ilgili her motif kendisine ilham kaynağı olmuştur. Anadolu Medeniyetleri Müzesindeki idoller, Çatalhöyük'teki semboller, Anadolu'nun kültürel zenginlikleri, çini, halı, kilim motifleri sanatçıya ilham vermiş, o da bu coşkunu renklerle ifade etmiştir. Çalışmalarında canlı renkler kullanmayı seven sanatçı, nazara olan inancından dolayı çalışmalarında göz imgesini de, horoz imgesi kadar sıklıkla kullanmaktadır.

Horoz imgesini çalışmalarında kullanan bir diğer seramik sanatçısı Pınar Genç'tir. Çalışmalarında kültürel ve sosyal konuları, teknik bilgisi ile birleştirerek, malzemeyi yeni bir anlayışla ve kendi sanatsal ifadesi ile izleyiciye sunmaktadır. Sanatçının üç boyutlu çalışmaları, formda hem horoz imgesini içerir, hem de ritim, biçim ve renk uyumu ile birlikte görsel bir denge unsuru oluşturarak; aynı zamanda güç, cesaret ve güven gibi anlamları barındırır. Horoz imgesinin tarihsel süreçte, gücü temsil etmesi, Güneş'in doğuşunun habercisi olması gibi sebeplerden dolayı horozu sevdiğini belirten sanatçı, çalışmalarında horoz dışında başka hayvan imgelerini de kullanmaktadır.

Görsel 24. Horoz Form

Görsel 25. Horoz Form

Görsel 26. Horoz Form

Kaynak: (. Pınar Genç Kişisel Arşiv)

Sanatçı; kendi ifadesiyle, 2014 yılında İzmir, Konak Belediyesi Güzel Yalı Kültür Merkezinde eşi Prof. Soner Genç ile beraber açmış oldukları sergide, hem üç boyutlu seramik horoz çalışmaları, hem de Rezinat Lüster tekniği ile çalıştığı çok sayıda horoz dekorlu porselen tabakları ile adeta düşsel bir horoz adası kurgulamıştır.

Görsel 27. Horoz Dekorlu Porselen Tabak

Görsel 28. Horoz Dekorlu Porselen Tabak

Kaynak: (Pınar Genç Kişisel Arşiv)

Görsel 29. Horoz Dekorlu Porselen Tabak

Kaynak: (Pınar Genç Kişisel Arşiv)

Rezinat Lüster tekniği ile çalıştığı horoz imgili tabaklarında, imgeyle birlikte metalik parlak, altın ve bakır renk etkileriyle, ışıkla birlikte renk değiştiren efektlerle sanatını ifade etmektedir. Sanatçı, kendi sanatsal yaratıcılığı ve sanat anlayışı içinde Lüster tekniğine hakim olarak tüm çalışmalarında farklı renk ve renk tonları kullanarak, içinde tutku ve heyecanı barındıran horoz imgelerini güçlendirmektedir. Horoz form ve tabakların Lüster renk skalasındaki çeşitliliği, hem sanatçısını hem de alımlayıcısını çok etkilediği ve düşsel bir dünyaya çektiği hissedilmektedir (Pınar Genç ile Röportaj).

Birol Akalın da çalışmalarında horoz imgesi kullanan sanatçılarımızdandır. Sanatçı; sanatın bir araştırma olduğundan yola çıkarak çok farklı konularda çalışmalar üretmiştir. Kendi sanatsal penceresinden bakarak araştırdığı, yoğunlaştığı konunun derinliğine ve onu içselleştirmesine bağlı olarak tasarımlarını hayata geçirmiştir. Akalın, açacağı her sergi için farklı bir konsept belirlemekte ve sanatsal üretimlerini bu doğrultuda yapmaktadır. 2012 yılında Efes Müzesi, Arkeoloji ve Sanat galerisinde açmış olduğu 'Horoz' konulu sergisinde horoz imgesini kullanarak horozun endüstriyel ve

ritüel kullanımını ele almıştır. Kendi ifadesiyle; horoz formunun ritmi, hareketleri ve içerdiği sembolik anlamlar kendisine ilham vermektedir (Birol Akalın ile Röportaj).

Görsel 30. Seramik Duvar Tabakı

Görsel 31. Seramik Duvar Tabakı

Kaynak: (Birol Akalın Kişisel Arşiv)

Görsel 32. Seramik Duvar Tabakı

Kaynak: (Birol Akalın Kişisel Arşiv)

Görsel 33. Horoz Form 1

Kaynak: (Birol Akalın Kişisel Arşiv)

Görsel 34. Horoz Form 2

Sanatçı üç boyutlu horoz formlarında, farklı teknik arayışlara girerek güç ve kuvveti simgeleyen horoz imgesiyle beraber yine güç, iktidar gibi kavramları içinde barındıran Çintemani motifini kaynaştırmıştır (Görsel 33). Bir başka üç boyutlu formda ise tasarımın ana ilkelerinden olan dolu-boş ilişkisini

kullanarak forma dinamik bir değer katmıştır (Görsel 34). Sanatçı formlarında, genellikle şamotlu kil kullanmakta, renkli bir yaklaşım sergilemekte ve çalışmalarında kendi hazırladığı sırları karıştırarak kullanmayı tercih etmektedir.

Horoz imgesini çalışmalarında kullanan bir başka isim de Bengütay Hayırsever'dir. Hayırsever'in horoz çalışmalarının temelinde horoz imgesinin içerdiği anlam çeşitliliği vardır. Horozun içinde barındırdığı güç, Güneş, yaşam, inanç gibi pek çok kavram, sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Horoz imgesini yeniden, kendi sanat anlayışı ile kurgulayan sanatçı, yaşamı ve gücü simgeleyen horoz imgesini geleneksel Selçuklu sanatının Yıldız geçme motifi ile harmanlayıp, ajur tekniği ile birleştirerek formlarda dolu-boş ilişkisini ortaya koymaktadır. Sanatçının, eserleri kavramsal olarak hayata tutunuşunu ifade etmektedir.

Görsel 35. Ehl-i Muhabbet

Görsel 36. Nasihatkar

Kaynak: (Bengütay Hayırsever Kişisel Arşiv)

Hayırsever'e göre horoz denince ilk akla gelen düşünce yaşamdır. Hayat; horozun ötüşü ile başlar, doğa ve tüm canlılar horozun haberiyle yeni güne uyanır. Hayırsever; bu çalışmalarda, döküm yolu ile şekillendirdiği formlarında, sırlı ve sırsız bünyede Obvara pişirim tekniğini kullanarak kendi sanat diliyle izleyicisinin beğenisine sunmuştur.

Görsel 37. 'Genc-i Nihan' **Kaynak:** (Bengütay Hayırsever Kişisel Arşiv)

Görsel 38. Ruyin-ten 1

Görsel 39. Ruyin-ten 2

Kaynak: (Bengütay Hayırsever Kişisel Arşiv)

Hayırsever, horoz formlarında farklı pişirim teknikleri kullanarak Raku ve Sagar tekniği ile form üzerinde farklı etkiler oluşturmayı sağlamaktadır (Görsel 38-39).

4. SONUÇ

Sanat, toplumların kültürel, sosyal, ekonomik yapılarından etkilenerek, bu etkileşimler sonucunda yeni anlatım dilleri, yeni malzeme ve biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Eskiden kalan kalıt ya da metinlerin hiç biri o zamanlarda yaşayan insanların dünyasının imgeler ölçüsünde doğrudan kanıtları değildir. Bu bakımdan imgeler, Berger'in de dediği gibi (2014), Sanat, edebiyattan daha kesin, daha zengindir. Sanatı yalnızca geleneksel bir kanıt gibi görerek, onun anlatımcı ya da imgelemci niteliğini yadsımak söz konusu olamaz. Yapıt; ne denli imgelem yüklü olursa, biz de sanatçının görünenleri algılayışına o denli derinden katılırız. Bir diğer taraftan da imge; sanat yapıtında verildiği zaman insanların ona bakışı, sanat konusunda edindikleri varsayımlar dizisinin etkisinden kurtulamaz. Bu varsayımlar güzellik, uygarlık, estetik, benzersizlik, kültür, toplumsal değerler ve beğeni gibi şeylerdir.

Sanatçı ve sanat eseri arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bir imgeden yola çıkarak çalışılmış bir sanat eserinde sanatçı kendi dünyasının kurgularını bize yansıtmaktadır. Her alıcı da kendi dünyasına ve hayal gücüne göre eseri alımlayacaktır. Sanatçı, çalışmış olduğu ve altına imzasını attığı çalışmalarını ile kendi iç dünyasını herhangi bir konu ya da imgeyi nasıl alımladığını kimi zaman açık bir şekilde, kimi zaman da dolaylı olarak izleyiciye aktarmaktadır. Farklı konulara referans olma özelliğine sahip olan horoz, plastik sanatların tüm dallarında olduğu gibi çağdaş Türk seramik sanatında da yerini bulmuştur. Farklı sanatçıların eserlerinde horoza yüklenen sembolik değerlerde ortak bir nokta görülmektedir. Benzer anlamları kendi sanatsal ifadeleri ve çalıştıkları teknik ve malzeme çerçevesinde sunan sanatçılar, horozu kimi zaman üçboyutlu bir form olarak, kimi zaman üzerinde çalıştıkları bir seri çalışma olarak formlarında ve duvar uygulamalarında sunmuşlardır. Çağdaş seramik sanatçıları arasında yer alan söz konusu sanatçılarımızın her birinin kendine özgü yaklaşım ve özgün yaratıcılıkları ile horozu imgesel olarak kullandıkları gözlenmektedir. Ele alınan çalışmalarda genel olarak güç, kuvvet, yeni başlangıçlar gibi imgenin olumlu kavramlarını çeşitli şekillerde yorumladıkları gözlemlenmiştir. Bu simgesel görüntüler sanatçının yaratıcılığı, geçmiş bilgi ve deneyimleri ile harmanlanarak, daha sonra hayata geçirdiği sanat eserlerine dönüşmektedir. Sanat eserlerinde ele alınan horoz imgesi, sanatsal bir ifade biçimi olarak çeşitli anlamlarıyla kendi form ve biçim anlayışları çerçevesinde sanatçılar tarafından kullanılmaya devam edecektir. Tarihsel süreçte kullanılan horoz imgesi de her zaman sanatçılara yol gösterici ve aydınlatıcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- BERGER, J. (2014). *Görme Biçimleri*. Çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Metis Yayınları.
- BÜYÜKKARAGÖZ, H. O. (2016). *Cumhuriyet Dönemi Türk Resminde Horoz İmgesi Üzerine Çağdaş Yorumlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı, Ankara.
- ÇATALBAŞ, R. (2011) Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3(12), 49-60.
- DALKIRAN, A. (2017). Türk Kültür ve Sanatlarında Horoz/Tavuk Sembolizminin Çağdaş Resim Sanatına Yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37),336-348-339
- HAKAN VERDU MARTINEZ, E. (2012). Oyuncak Türü Olarak Pişmiş Toprak Düdükler. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(2), 74-108.
- İŞILDAK, R. S. (2008). Yaratmada İlk Adım: İmge ve İmgelem. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Dergisi*, 2(1),64-69.
- KILIÇKAN, H. (2004). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Bezeme Sanatı ve Örnekleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- MEJUYEV, V. (1980). *Kültür Tarih*. Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- ÖNEY, G. (1998). Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları. İzmir: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- POYRAZ, M. (2019), Selçuklu Sanatında Horoz Başlıklı, Ajurlu Seramik Sürahiler. *içinde II. Uluslararası Bilimsel Çalışmalar Kongresi*, 21-24 Mart 2019, Ankara.
- SÖZEN, M. ve TANYELİ, U. (2011) *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TANRIVERDİ, H. (2018). Din Kültür İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3),595-601.
- TÜRK DİL KURUMU [TDK] (1994). *Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları.
- TÜRKOĞLU, N. (2004). *Toplumsal İletişim*. İstanbul: Babil Yayınları.
- YILMABAŞAR, J. (1980). *Jale Yılmabaşar Seramikleri, Yöntemleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kişisel Röportajlar

Pınar Genç ile Röportaj, (22.12.2019)

Birol Akalın ile Röportaj, (24.12.2019)

İnternet Kaynakları

URL 1: <https://odatv4.com/gagavuz-turkleri-ile-ilgili-hic-bilmedigimiz-gercekler-30111825.html> (Erişim Tarihi 29.03. 2020).

URL 2: <https://www.goal.com/tr/news/6845/hyundai/2014/06/13/4876361/neden-galya-horozu-fransamilli-tak%C4%B1m%C4%B1n%C4%B1n-sembol%C3%BC-o> (Erişim Tarihi 29.04.2020).

URL 3: <http://www.felsefetası.org/horozun-sembolik-gorevi/> ((Erişim Tarihi: 24.04.2020).

URL 4: http://seramik.kaleicimuzesi.com/seramik_tr.php?sid=110 (Erişim Tarihi: 17.04.2020).

URL 5: <https://www.peramuzesi.org.tr/Eser/Biblo/222/3> (Erişim Tarihi: 29.03.2020).

URL 6: www.youtube.com/watch?v=Pamukkale.TV.HD (17.04.2013) (Erişim Tarihi: 29.04 2020).

URL 7: <http://www.hurriyet.com.tr>. (Erişim Tarihi: 27.04.2020).

- URL 8: <https://www.google.com.tr/search?q=denizli+merkez+horoz+heykeli&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=tJivx0pkNkZmf> (29.03.2020)
- URL 9: <https://www.denizlihaber.com/denizli/pamukkale/denizli-4-yil-once-kesfedildi-meraklilari-artti/?site=desktop> (29.03.2020)
- URL 10: <https://www.haberdemizli.com/kultur-sanat/savasci-denizli-horozu-bulundu-h6286.html> (23.03.2020).
- URL 11: https://www.yeniasir.com.tr/hayatinicinden/2009/09/06/tripoliste_de_horoz_kabartmasi_bulundu (27.03.2020).
- URL 12: http://sed.maestro-tr.com/denge_53.pdf (Erişim Tarihi: 29.03 2020).
- URL 13: https://www.youtube.com/watch?v=oBTV9aUWu7Y_ (17.04.2020).
- URL 14: https://www.google.com.tr/search?source=hp&ei=pqAIX4rEOYy43APm_rfYAQ&q=http+%2F%2Ftdk.gov.tr+s%C3%B6zl%C3%BCk&oq=s (16.04.2020).